

Πατριάρχου

ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Η

Πατριάρχου

Πατριάρχου

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΙΘΜ. 15 — Νοέμβριος 1842. — ΤΟΜ. Β΄.

ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο σκοπὸν ἔχω νὰ διαπραγματευθῶ ἐν συντομίᾳ διὰ τίνος μεθόδου δύνανται οἱ παῖδες, προχωροῦντες εἰς τὰς μαθήσεις, νὰ κάμνῃσι ταύτοχρόνως κρείσσον καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν.

Εἰς πολλὰ τῶν δημοσίων σχολείων μας ἡ κακία λαμβάνει τὰ ἐπιχειρὰ της καὶ τιμωρεῖται καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξαρκεῖ μόνον, ἂν κ' ἐνταύτῳ δὲν διδάσκωνται οἱ νέοι νὰ κρίνωσιν ὀρθῶς τὰ πράγματα, καὶ νὰ γνωρίζωσι τί εἶναι κυρίως ἡ ἀρετὴ. Εἰς τοῦτο δὲ ἀνάγκη πᾶσα, ὅταν οἱ παῖδες παραδίδωνται εἰς τὰ σχολεῖα τοὺς βίους καὶ τὰς πράξεις τῶν περιφημοτέρων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀνδρῶν, οἱ διδάσκαλοι νὰ μὴ περιορίζωνται εἰς τὴν ἀπλὴν ἐξήγησιν τῶν φράσεων καὶ τῶν λέξεων, ἀλλὰ νὰ γυμνάζωσι πρὸ πάντων τοὺς μηθητάς των ὥστε νὰ τοὺς δίδωσι τὴν γνώμην των περὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πράξεως, ἢ περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου, καὶ ταύτοχρόνως τὸ διατί κρίνουναι ταῦτα καλὰ ἢ κακὰ. Τὸ ἀπλούστατον τοῦτο μέσον ἀνεπαισθήτως θέλει κάμει τοὺς παῖδας νὰ ἐννοήσωσι τί εἶναι ἡ τιμὴ, τί ἡ δικαιοσύνη, τί ἡ σωφροσύνη, τί ἡ ἐγκράτεια, καὶ τ' ἄλλα ὡσαύτως.

Διὰ νὰ ἐντυπώνωνται δὲ καλητέρον εἰς τὰς τρυφεράς τῶν παιδῶν ψυχὰς εἰς τὰς βάσεις τῆς ἀρετῆς εἶναι χρεῖα παρα-

δειγμάτων. Κατὰ τοῦτο ὁμῶς ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν τὰ μέγιστα. Ἀφοῦ ἀποδείξωμεν πρῶτον κατὰ τί οὗτος ἦ ἐκεῖνος ἐστάθη μέγας εἰς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς του, ἀνάγκη μεγίστη νὰ παραστήσωμεν εἰς τοὺς παῖδας ἀκολούθως καὶ τὰς ἀνθρώπινους αὐτῶν ἐλλείψεις ἢ τὰ φυσικὰ ἐλαττώματα τῆς ψυχῆς των. Διότι ἄνευ τούτου ἐκθαμβούμενοι οἱ νέοι ἐκ τῆς λάμψεως μεγάλου τινὸς ὑποκειμένου, συγχέουσι τὰς ἀρετὰς μὲ τὰς κακίας αὐτοῦ, καὶ ἀνεπαισθήτως θεωροῦσι μετὰ θαυμασμοῦ καὶ τὰς ἐλλείψεις του — Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, μ' ὄλον ὅτι ἦτο φύσει γενναῖος καὶ μεγαλόψυχος, κατήντησε νὰ γείνη ἔνοχος βαρβάρου πράξεως, σύρας διὰ τῆς ἀμάξης του τὸν κυβερνήτην πόλεως τινος. Τοῦτο κυρίως ἀποδίδεται εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰς τὸν Ὀμηρον ὑπερβολικὴν κλίσιν. Ἐκ τινος χωρίου μ' ὄλον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καλῆτερον τὴν αἰτίαν τῆς κακῆς ταύτης πράξεως. Ἀναφέρει ὁ Ἱστορικός οὗτος ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν του εἶχε παιδαγωγὸν τινα καλούμενον Λυσίμαχον, ὅς τις ἂν καὶ ταπεινὸς καὶ ἀσήμαντος, ἐσυνείδιζε, συναριθμούμενος καὶ αὐτὸς μετ' ἐκείνων, νὰ ὀνομάζη τὸν μὲν Φίλιππον Πηλέα, τὸν δὲ Ἀλέξανδρον Ἀχιλλέα, καὶ ἑαυτὸν Φοίνικα. Τί παράδοξον λοιπὸν ἂν ὁ Ἀλέξανδρος συνειδίσας οὕτως οὐχὶ μόνον νὰ θαυμάζη, ἀλλὰ καὶ νὰ προσωποποιῇ τὸν Ἀχιλλέα, δὲν ἐνόμισεν ἄπρεπον νὰ μιμηθῇ αὐτὸν καὶ εἰς τὸ σκληρὸν τοῦτο κίνημα;

Ἐπεκτεινόμενος ἔτι πλατύτερον εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, καθυποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν τῶν σοφῶν διδασκάλων τὴν ἀκόλουθον παρατήρησιν. Ἀράγε δὲν ἤθελεν εἰσθαι προτιμότερον, ἐνίοτε (ἅπαξ ἢ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος), ἀντὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ θέματος, π.χ., τῆς ἀναλύσεως, ἢ ἄλλου τινὸς, νὰ γυμνάζωνται οἱ παῖδες νὰ παριστάνωσιν (εἰς τὴν ὀμιλουμένην των γλῶσσαν) τὰς ὁποίας συλλαμβάνουσιν ἰδέας περὶ τῶν ὑποκειμένων ἢ περὶ τῶν πραγμάτων ἅτινα ἀπαντῶσιν εἰς τὴν

ἀνάγνωσιν, νὰ δεικνύωσι κατὰ τίνα, ὁ Ἀχιλλεὺς, παραδειγματος χάριν, ὁ Θησεὺς, κτλ, ὑπερεῖχον τοὺς ἄλλους, ἢ κατὰ τίνα εἶχον ἑλλείψεις, νὰ καταδικάζωσιν ἢ νὰ ἐγκρίνωσιν ὁποιανδήποτε ἰδιαιτέραν πράξιν, καὶ νὰ κάμνωσιν τὴν παρατήρησιν, πῶς ἠδύνατο νὰ φθάσῃ αὕτη εἰς πλειοτέραν τελειότητα, ἢ πῶς ἔμεινε κατώτερα ἐτέρας τινός. ταῦτοχρόνως δὲ καὶ νὰ σημειώνωσι τί εἶναι ἠθικὸν ἢ μὴ εἰς τίνα ὁμιλίαν, καὶ πόσον συμφωνεῖ μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ λέγοντος; Ἡ γύμνασις αὕτη δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι δύναται νὰ τοὺς καταστήσῃ ἱκανοὺς νὰ κρίνωσι τί τὸ καλὸν ἢ τὸ μὴ τοιοῦτον, καὶ νὰ λαμβάνωσι πρωῒμώτατα κλίσιν εἰς τὴν ἀρετὴν.

Μετὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα ἅτινα ἀπαντῶνται εἰς τὰ βιβλία, ἐγκρίνω πολὺ καὶ τὸν ὁποῖον ὁ Ὀράτιος μᾶς διδάσκει τρόπον, ἥτοι τὸ νὰ καθυποβάλλωμεν ἐνώπιον τῶν νέων τὰ καλὰ ἢ κακὰ παραδείγματα τῶν συγχρόνων των. Ὁ περίφημος αὗτος ποιητὴς λέγει ὅτι τὴν καλὴν ταύτην μέθοδον μετεχειρίζετο ὁ πατήρ του διὰ νὰ τὸν παροτρύνῃ εἰς τίνα ἀρετὴν, καθὼς καὶ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τινος κακίας. "Ἄν, λέγει ὁ Ὀράτιος, ὁ πατήρ μου μ' ἐνουθέτει νὰ ζῶ εἰς αὐτάρκειαν, καὶ νὰ εὐχαριστῶμαι εἰς τὴν ὁποίαν θέλει μὲ ἀφήσει περιουσίαν, δὲν βλέπεις, μ' ἔλεγε, τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τοῦ Βούρρου καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἄλβου; Αἱ δυστυχίαι τῶν ἀθλίων τούτων ἄς σὲ διδάξωσι ν' ἀποφεύγῃς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὰς ἀσωτίας.,, Ἄν ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ νὰ βδελυχθῶ τὰς ἀτάκτους ὁρμάς τῆς νεότητος, "Μὴ γίνεσαι, μ' ἔλεγεν, ὡς ὁ Σεκτανὸς, καθότι εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν νομίμων ἠδονῶν δύνασαι νὰ εὕρῃς τὴν εὐτυχίαν σου. Πόσον σκάνδαλον ἐπιφέρει τῶνόντι ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἰριβωνίου, ὅς τις κατ' αὐτὰς συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μετὰ ξένης γυναικός." Καὶ, διὰ νὰ δείξῃ ἔτι μᾶλλον ὁ αὐτὸς ποιητὴς πόσον συντείνει ἡ μέθοδος αὕτη, προσθέτει ὅτι καθὼς ἰσχυρογνώμων τις ἀσθενὴς ὅστις δὲν ἀκούει κατὰ πρῶτον τὰς καθοδηγίας τοῦ ἱατροῦ, μεταβάλλεται ἀμέσως ὅταν ἀκούσῃ τὸν θά-

νατον τῶν γειτόνων του, οὕτω καὶ οἱ νέοι φοβοῦνται τὴν κακίαν ὅταν ἀκούσωσι τὰ κακὰ αὐτῆς ἐπακόλουθα εἰς τοὺς ἄλλους.

Τὰ περὶ δικαιοσύνης σχολεῖα τοῦ Ξενοφῶντος (εἰς τὴν Κυροπαιδείαν του) εἶναι τῶντι ἀξιολογώτατα. Οἱ παῖδες (τῶν Περσῶν), λέγει, φοιτῶντες εἰς τὰ διδασκαλεῖα, διήγον μανθάνοντες δικαιοσύνην, καὶ ἔλεγον ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἤρχοντο, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὅσοι ἤθελον νὰ μάθωσι τὰ γράμματα, οἱ δ' ἀρχοντες διετέλουν τὸ πλείτερον τῆς ἡμέρας κρίνοντες αὐτοὺς διὰ διάφορα ἐγκλήματα, ὡς διὰ κλοπὴν, ἀρπαγὴν βίαν, ἀπάτην, κακολογίαν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Παραλείπω ἐνταῦθα ὡς γνωστὸν τὸ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ χιτωνοῦ διήγημα, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἐπαιδεύθη.

Ἡ μέθοδος τὴν ὁποίαν οἱ Ἴνδοὶ Γυμνοσοφισταὶ μετεχειρίζοντο διὰ ν' ἀνατρέψωσι τοὺς μαθητάς των, εἶναι μᾶλλον περίεργος καὶ ἀξιοσημείωτος. Ὅτε ἦτον ἔτοιμον τὸ γεῦμα, πρὶν ἀκόμη βληθῆ εἰς τὴν τράπεζαν, οἱ διδάσκαλοι ἡρώτων ἰδίᾳ ἕκαστον μαθητὴν πῶς μετεχειρίσθη τὸν καιρὸν του ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπεκρίνοντο, ὅτι ἐκλεχθέντες αἰρετοκριταὶ δύο τινῶν, συνεβίβασαν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἑκαμαν φίλους, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐξεπλήρωσαν τὰς προσταγὰς τῶν γονέων των, καὶ ἄλλοι ὅτι ἠῦρον νέον τι διὰ τῆς ἰδίας μελέτης των, ἢ ἕμαθόν τι παρ' ἄλλων. Ἄλλ' ἂν εὕρισκετό τις μεταξὺ αὐτῶν ὅστις δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ ὅτι μετεχειρίσθη καλῶς τὸν καιρὸν του, ἀπεβάλλετο ἀμέσως ἀπὸ τὴν συνοδίαν των, καὶ τὸν ὑπεχρῖνον νὰ ἐργάζεται ἐν ὄσῳ οἱ ἄλλοι ἐγευματίζον.

Διὰ τῶν διαφορῶν δὲ τούτων τρόπων, δὲν εἶναι ἀμφίβολον ὅτι οἱ νέοι εὐκόλως θύνανται νὰ προσδεύσωσιν εἰς τὴν ἀρετὴν, καθ' ὅσον μάλιστα αἱ πρῶται τοῦ νοός μας ἐντυπώσεις εἶναι καὶ ἰσχυρότεραι.

Ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς τοῦ Τηλεμάχου παριστάνει αὐτὸν λέγοντα ὅτι μ' ἔλεον ὅτι ἦτο νέος κατὰ τὴν ἡλικίαν,

εἶχε γίνεῖν γ' ὄρων εἰς τὴν τέχνην τοῦ φυλάσσειν καὶ τὰ ἰδι-
κά του καὶ τὰ τῶν φίλων του μυστικά. "Ὅτε ὁ πατήρ μου,"
λέγει ὁ Τηλέμαχος, ὑπῆγεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τρω-
άδος. μ' ἔλαβεν ἐπὶ τῶν γονάτων του, καὶ ἀφοῦ μ' ἐνηγ-
καλίσθη καὶ μ' ἐφίλησε, στραφεὶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν
φίλους του. "Εἰς τὰς χεῖράς σας, φίλοι μου, εἶπε, παρα-
οἶδω τὴν ἀνατροφήν τοῦ υἱοῦ μου· ἂν ἀγαπᾶτε τὸν πα-
τέρα του, λάβετε φροντίδα δι' αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸ πάντων
μὴ παραβλέψητε νὰ τὸν καταστήσητε δίκαιον, εἰλικρινῆ,
καὶ πιστὸν εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν μυστικῶν του. Τοὺς
λόγους τούτους τοῦ πατρός μου, λέγει ὁ Τηλέμαχος, ἐπε-
μελήθησαν οἱ φίλοι του ἀκριβῶς νὰ μοὶ εἴπωσι πολ-
λάκις, καὶ μ' ἐκοινώνουν (ἂν καὶ ἤμην ἀκόμη βρέφος)
ὅλας τὰς ὁποίας ἐδοκίμαζον λύπας. βλέποντες πόσον ἠνω-
χλεῖτο ἡ μήτηρ μου ἀπὸ τοσούτους μνηστῆρας οἵτινες ἐζή-
τουν αὐτὴν εἰς γάμον. Ἔτοσαύτην δὲ, προσθέτει, χαρὰν
ἤσθάνετο ὅτι τὸν ἐνεπιστεύοντο ὡς ἄνδρα, ὥστε ποτὲ δὲν
ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας των, καὶ οὔτε ὅλαι αἱ προσπά-
θειαι τῶν ἐραστῶν τῆς μητρός του ἠδυνήθησαν νὰ τὸν
κάμωσιν ὥστε νὰ προδόσῃ τὰ μυστικά του — Ἐν γένει
δὲ δι' οὐδενὸς ἄλλου μέφου τοσοῦτον, ὅσον διὰ τῆς γυμνά-
σεως καὶ τοῦ παραδείγματος, δύνανται οἱ παῖδες νὰ συν-
ειθίσωσιν εὐκολώτερον εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς.

Τὸ μόνον λοιπὸν τὸ ὁποῖον χρειάζεται εἰς τὰ δημόσια
σχολεῖά μας εἶναι, ὥς τε οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν νὰ μεταχει-
ρίζωνται τὴν αὐτὴν φροντίδα διὰ τὰ ἤθη τὴν ὁποίαν ἔχου-
σιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοός των. Ἄνευ τούτου, ὅποιαδὴ
ποτεμάθησις τοῦ κόσμου εἶναι ματαία, καὶ περιφρονῶ τὸν
πατέρα ὅστις ἰσοσταθμίζει τὴν ἀρετὴν τοῦ υἱοῦ του μὲ
τὴν πρῶδον τοῦ νοός του.

(Βουτζέλλος.)